

OMÜ Rektörü Prof Dr. Hüseyin Akan: Artık köklü bir üniversite reformu yapmanın zamanı geldi de geçiyor

SD

Prof. Dr. Hüseyin Akan, 5 Ağustos 2008 tarihinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi (OMÜ) rektörlüğüne atandı. O tarihte 21 üniversitemize rektör atamaları yapıldı. Uzun yıllardır biriken sorunları çözmek; ülke sorunlarına çözüm üreten bilimsel araştırmaları artırmak; ülkemizin küresel rekabet gücünü artırmak üzere AR-GE çalışmalarına destek vermek; üniversiteleri kaynak tüketen değil, kaynak üreten bir duruma yükseltmek; ülkemizin dünya ile entegrasyonunu geliştirmek; daha fazla sayıda

kişinin üniversite öğrenimine imkân vermek vd. pek çok sorunun çözümü bekleniyor rektörlerden.

Biz de SD olarak rektörlerimizle üniversitelerin bugününü ve yarınını konuşacağız. Bu amaçla OMÜ Rektörü Prof. Dr. Hüseyin Akan ile bir söyleşi gerçekleştirdik.

Sayın rektörüm; öncelikle üniversiteniz öğretim üyeleri tarafından gösterilen teveccühten sonra bu makama atanmış olmanızdan dolayı SD adına sizleri kutlarız. Dergimiz yeni görev alan rektörlerle üniversite sorunlarını ve önerilen çözüm önerile-

rini konuşarak konunun ülke gündemine taşınmasını amaçlıyor. İlk olarak “üniversite” kavramı ile başlamak istiyorum. Kavram olarak üniversitenin dün, bugün ve yarına bakarsak neler söylemek istersiniz? Üniversite günümüzde ve gelecekte ülkemiz adına hangi misyon ve vizyona sahip olmalıdır?

Üniversiteler, bilimin en üst düzeyde üretildiği kurumlar olmalıdır. Etimolojik ve tarihsel perspektiften baktığımızda evrensellik ve özerklik en önemli özellikler olarak göze çarpar. Bu kurumlar tarihte bilimin bağımsız bir şekilde üretildiği en önemli mekânlar olmuştur. Meslek

sahibi bireyler yetiştirmek, en önemli görevi olarak görünmekle birlikte, üniversitelerin araştırmacı, düşünebilen ve kendi başına öğrenebilen bireylerin yetişmesi ve eğitilmiş bir toplumun oluşmasındaki işlevleri giderek daha öne çıkmaktadır. Üniversitemiz öncelikle bölgemiz ve ülkemiz için vizyon ve misyonunu belirlemelidir. Bu bağlamda, misyonumuz uygulanabilir araştırma geliştirmede önde gelen bir kurum olmak ve istihdam edilebilir mezunlar yetiştirmek olmalıdır. Ayrıca, bölgesel odak olmasını da misyonuna yansıtmalıdır. Geleceğimizde ise, özellikle komşu ve Karadeniz ülkelerince tanınan, seçilen bir üniversite olmayı hedefliyoruz.

Rektörlük öncesi çalışmalarınızda bugün için üniversiteniz ve genelde Türkiye üniversiteleri için hangi sorunları ilk beş içine koyuyorsunuz?

Verimsizlik, performansa dayalı ücretlendirme olmaması, eğitimde programların ve ders içeriklerinin yeterince güncel ve kullanılabilir olmaması, araştırmaların uygulama ve üretime yönelik yapılmaması ile mali yetersizlik üniversitemiz için en önemli sorunlar olarak sayılabilir. Bu sorunların palazlanması veya çözülmesinde en önemli unsur ise öğretim elemanlarının heyecanı ve motivasyonudur.

Üniversite, özerklik ve özgürlük kavramlarını birlikte değerlendirmenizi istersek neler söylemek istersiniz?

Üniversiteler bilim üretme, tartışma ve yaymada özgür olmalıdır. Akademisyenler bilgiyi üretmede ve yaymada herhangi bir yazılı veya sosyal baskı altında kalmamalıdır. Bir bilginin veya bilimsel savın yanlışlığı yine bilimsel yöntemlerle ortaya konmalıdır. Özerklik ise, her türlü kurumsal yapılanma ve işleyişin mevzuatını, üniversitelerin kendilerinin hazırlamasıdır. Eleman alma, yük-

selme ve ödüllendirmede kendi nesnel ölçütlerini belirlemeleridir.

Üniversitenin amaçları arasında yer alan öğrenmeyi öğretmek, özgün bilim üretimi, insan kaynağı yetiştirme noktasında bir denge sağlamak amacıyla neler yapılmalı?

Bunlar bir arada olması gereken etkinliklerdir. Her üniversitenin, bulunduğu bölge, tarihi ve ülke/bölgenin güncel ihtiyaçları bunların ağırlıklarını tayin etmektedir. Her üniversite bu işlevlerin birisinde daha öne çıkmaktadır ve çıkmalıdır. Mamafih, ben, üniversitelerin öncelikle insan kaynağı yani meslek sahibi bireyler ve araştırmacılar yetiştirmesi ve bu süreçte öğrenme becerisini de kazandırması gerektiğini düşünüyorum.

YÖK tarafından hazırlanan Türkiye'nin Yüksek öğretim stratejisi 2007 yılında Cumhurbaşkanlığı makamına sunuldu. Stratejik plan hakkında bir değerlendirme yapabilir misiniz? Sizce stratejik planda başka hangi konular ele alınmalıydı?

YÖK tarafından 2007 yılında hazırlanan stratejik planda, ülkemizin önümüzdeki dönemde insan kaynağı ihtiyacı dikkate alınmamış. Ulaşılması öngörülen değerler, gerçekçi bir ihtiyaç planlamasına göre belirlenmemiş.

2547 Sayılı Yüksek Öğretim Yasası uzun yıllardır ülke gündeminde. AB ülkelerinin çoğu konuyla ilgili yasalarını güncellemeyi başarmışken AB adayı bir ülke olarak biz henüz bir güncelleştirme yapamadık. Yeni bir yüksek öğretim kanununun olmazsa olmazları neler olmalı? Dal (sağlık bilimleri vd.) üniversiteleri, üniversitelerde birimsel özerklik (anabilim dallarının kendi bütçelerine sahip olması vd.), rektör ve dekanların göre-

Üniversiteler bağış almaları konusunda rahat bırakılmalıdır. Öte yandan, özellikle, yabancı öğrenci (lisans, yüksek lisans, doktora) harçlarında üniversiteler serbest olmalıdırlar. Bir diğer husus da, bu kurumların şirket kurabilmelerine imkân sağlanmasıdır. Böylelikle, üniversiteler kurdukları şirket vasıtasıyla hizmet ve mal üreterek gelirlerini artırabilirler.

ve gelme şekli (seçim, müteveli heyeti ataması vd.) vd konularda yeni yasa neleri içermeli?

Artık köklü bir üniversite reformu yapmak ve bunu sağlayacak yasal değişiklikleri hayata geçirmenin zamanı geldi de geçmiştir bile. Devletin kamu üniversitelerine verdiği bütçenin öğrenci vasıtasıyla aktarılma yöntemi uygulanmalıdır. Bugün bir tıp fakültesi öğrencisi devlete 20-25 bin TL'ye mal olmaktadır. Meslek yüksek okulu öğrencisi için de yaklaşık 1500-2000 TL aktarılmaktadır. Dolayısıyla üniversiteye aktarılacak kamu bütçesi miktarı belli kurallar içinde, öğrencilere (kredi ve burs şeklinde) veya öğrenci sayısı ile bağıntılı olarak üniversiteye verilebilir. Üniversite yönetimi, öğrenci dolayısıyla elde ettiği para yanında projeler vesilesiyle kazandığı para ve diğer gelirlerle kendi bütçesini özgürce ve ister istemez performans temelli ve hesaplıca yapar. Böylece, yeteri kadar üretmeyen ve ihtiyaç duyulmayan hiçbir elemana ödenecek paraya bütçede yer verme imkânı kalmaz. Bunun için üniversitelerde, kurum maddi/manevi kazandığında yöneticilerin de kazanaacağı, aksi durumda yöneticilerin de kayba uğrayacağı bir yönetim biçimi oluşturulmalıdır. Yöneticiler performansı düşük, katkı sağlamayan elemanları istihdam etme zorunluluğu altında olmamalıdırlar. Bu yönetim biçimi, etkin, yetkili ve sorumlu bir müteveli heyeti yöntemiyle sağlanabilir.

Üniversiteler, yönetim, yapılanma, odaklanma ve yoğunlaşma alan ve işlevleri bakımından çeşitlenmelidir. Üni-

versiteler sağlık, teknik, sosyal/sanat ve meslek üniversiteleri olarak sınıflanabilir. Özellikle meslek üniversiteleri küçük iller için uygun olacaktır. Sağlık üniversiteleri ise bölgesel merkez niteliğindeki iller için uygun olacaktır. Üniversitelerin araştırmacı ve eğitim odaklı olarak belirlenmesi önerilmektedir. Ben bu belirlenmenin üniversiteler değil, fakülteler ve yüksek okullar ölçeğinde olmasının daha doğru olacağını düşünüyorum. Örneğin temel bilimlerin yer aldığı fen ve edebiyat fakültelerinde daha çok araştırmacı ve uzman yetiştirilmelidir.

Ülkemizde üniversite öğretimi çağında büyük bir genç nüfus var. Yeni üniversitelere olan ihtiyaç çok açık. Mevcut üniversitelerin kontenjanlarını artırmalarının, ihtiyaç açısından gerekli olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte madalyonun diğer yüzünde kalite sorunu var. Yeni üniversiteler ve kontenjan artırılması ile eğitim/öğretim kalitesi arasındaki denge için sizce neler yapılmalıdır?

Yeni üniversiteler, özellikle küçük illerdeki, o ilin ihtiyacına cevap verecek şekilde, meslek eğitimi üniversiteleri olarak temayüz etmelidirler. Ayrıca, uzaktan eğitim imkânı bu üniversitelerdeki eğitici eksikliğine bir çare olarak düşünülmelidir. Kontenjanların belirlenmesinde, açıkta öğrenci bırakma kaygısından çok, stratejik plan çerçevesinde ihtiyaç ve istihdam edilebilirlik dikkate alınmalıdır. Örne-

ğin, meslek yüksek okulları programları ve kontenjanları ülkenin/o bölgenin ve gelecek dönemlerin ihtiyacına göre belirlenmelidir. Temel bilimlerde ise, kontenjanlar mezunların hemen hepsinin yüksek lisans ve/veya doktora yapmaları ve uzman, araştırmacı veya akademisyen olmaları esasına dayanmalıdır. Yakın gelecekte, 10 yıl gibi bir sürede, demografik yapımızın gidişatı yaşanmaya doğru olduğundan, lise mezun sayısı artmayacaktır. Kontenjanlar ise, toplam ihtiyacın üstünde olacaktır. O zaman iki öngörüye göre davranmamız gerekmektedir. Birincisi, bazı üniversitelerin bazı bölümleri boş kalacaktır. Öğrenciler daha iyi üniversite, daha iyi bölümler için yarışacaklardır. Diğeri ise, dolduramayacağımız kontenjanlar için, şimdiden, yurt dışından öğrenci çekme, sürekli (tazeleme) eğitim, hayat boyu eğitim gibi imkânlar için çalışmaya başlamamız gerekliliğidir.

Ülkemizde fen ve sosyal bilimler alanındaki araştırmalar konusunda görüşlerinizi almak istiyoruz. Araştırma sayısındaki artış sitasyonla paralel gitmiyor. Ayrıca mevcut araştırmalar, ülke sorunlarını çözüme ve kaynak yaratma noktasında olumlu yönlere genelde sahip değil. Kaliteli araştırmaların sayısını artırmak, araştırmaların önündeki engelleri kaldırmak, sorun çözen ve kaynak üreten araştırmaların sayısının artması için neler yapılabilir?

“Tam gün çalışma uygulaması kökten karşı olunacak bir durum değildir. Ancak özellikle tıp fakülteleri hastanelerinde verilen sağlık hizmetlerinin ücretlerin maliyetlerin altında kalması ve hastanelerin neredeyse tüm personel ve makine-teçhizatının döner sermaye gelirlerinden karşılanması tam günü uygulanır olmaktan çıkaracaktır. Bu koşullarda, bir iyileştirme yapılmadan uygulanırsa, tıp fakültesi hastanelerinde birkaç idealist öğretim üyesi dışında mutsuz ve kayıtdışına meyyal kişiler kalacaktır diye düşünüyorum.”

Araştırmalarda önceleri makale isteniyordu. Sonra uluslararası makale zorlaması geldi. Şimdi nitelikli dergilerde ve/veya yüksek atıf almış makaleler arzulandı. Son yıllarda ise araştırmalardan uygulanabilir sonuçlar, patent, yenilik, teknoloji geliştirme gibi çıktılardan elde edilmeye başlandı. Bunun çözümü, araştırmacı sayısı, araştırmacının sabit ücret ve proje destekleriyle desteklenmesi, ciddi araştırma merkezlerinin kurulması gibi birçok kurumun, çeşitli alanlarda bütünleşik görevler yüklenerek yürüyecek bir süreçtir. Sevinilecek olan, çok kişinin ve çok kurumun bunu en önde gelen kaygı edinmeleri ve üzerinde düşünmeleridir. Bir ülke için fen bilimlerinden belki de, daha önemli olan sosyal bilimler alanında ise, son yıllardaki destek çabalarını hariç tutarsak, üzücü bir ihmalkârlık ve zayıflık var. Sosyal bilimlerin yer aldığı edebiyat fakültelerinin, “Fen ve Edebiyat Fakülteleri” içinde silik bırakılması bu sonuçta önemli bir etkidir.

Üniversitede araştırma kadrosuna atanacakların seçimi konusunda önerileriniz nelerdir? Merkezi sınav

bakış açınız nedir?

Araştırma görevlisi kadrolarına atamada mülakat olmamalı; merkezi sınav (ALES) ve mezuniyet notu birlikte değerlendirilerek seçim yapılmalıdır.

Akademik kariyerin her basamağını aynı üniversitede almak fikrine bakış açınız nedir (Uzmanlık veya doktora aldığınız üniversiteye kariyere kalmak)?

Doğru bir uygulama değil. Özellikle doktora yaptığı yerde doktoranın peşi sıra hemen öğretim üyesi olarak atanmanın pek çok sakıncaları var. En önemlisi ise, lisans, lisansüstü eğitim, akademik kariyerleri art arda aynı üniversitede iktisap etmiş bir akademisyenin, başka üniversite ve merkezlerde araştırma ve eğitim çalışmaları yapma konusunda ürkek davranacak olmasıdır.

Üniversitelerimizde akademik unvanların verilmesi ölçütleri konusunda görüşleriniz nelerdir?

Üniversitelerdeki profesör, doçent gibi unvanlar kadro bağımlı olmalı ve sayıları ihtiyaç düzeyinde sınırlanmalıdır. Bu unvanlar o pozisyon dışında kullanılmamalıdır. Bu sistemde, istediğiniz ölçütleri kullanın, istediğiniz kadar duyarlı davranın, ihtiyaç ve liyakatten çok başka ölçütler etkili olacaktır. Örneğin bir anabilim dalında 5 profesör 1 doçent olsa, o bir doçent 5 yılını doldurduğunda profesörlük kadrosunu hak ettiğini söyleyecek ve siz de kadrosunu vermek zorunda kalacaksınız. Çünkü o kişiye kadroyu vermezseniz bugüne kadar süregelen uygulamanın dışına çıkmış ve ayrımcılık yapmış olacaksınız.

Üniversitede eğitim ve öğretimin ve hizmetlerin akreditasyonu için görüşlerinizi alabilir miyiz?

Akreditasyon için önce pilot çalışmalar yapılmalıdır. Tüm üniversitede eğitim ve öğretimin ve hizmetlerin akreditasyonuna yönelik yenileme ve iyileştirme çalışmaları yapılmalı ve akreditasyona hazır hale getirilmelidir. Ancak akredite olmak süreli olup yüksek maliyet gerektirmektedir. Bu nedenle gereklilik ve zorunluluk maliyetle birlikte değerlendirilmelidir.

Üniversitede finansman konusu konusunda görüşleriniz nelerdir? Devlet bütçesi desteği, öğrenci ödentileri ve döner sermaye ve teknopark gelirleri dışında başka gelir kaynakları geliştirilebilir mi? Devlet bütçesinden destek almanın kriterlerini belirlemede üniversiteler arasında farklılık olmalı mı? Almanya örneğinde olduğu gibi belli ölçütlere

göre seçilen bazı üniversitelere daha büyük destek sağlama fikrine nasıl bakıyorsunuz?

Üniversiteler başış almaları konusunda rahat bırakılmalıdır. Öte yandan, özellikle, yabancı öğrenci (lisans, yüksek lisans, doktora) harçlarında üniversiteler serbest olmalıdırlar. Bir diğer husus da, bu kurumların şirket kurabilmelerine imkân sağlanmasıdır. Böylelikle, üniversiteler kurdukları şirket vasıtasıyla hizmet ve mal üreterek gelirlerini arttırabilirler.

Üniversiteniz önemli bir ticaret ve sanayi şehrinde bulunuyor. Bugüne kadar sanayi ile işbirliğiniz nasıldı? Üniversite-sanayi işbirliğinin gelişmesi ile neler yapmayı düşünüyorsunuz?

Üniversitemizin sanayi ile işbirliği bugüne kadar istenen düzeyde olmamıştır. Bunda zayıflık her iki tarafta da mevcut. Biz üniversite olarak üstümüze düşeni yapmaya başladık. Halen mevcut olan Teknoloji Geliştirme Merkezi odaklı, sanayici ve öğretim üyelerine yönelik farkındalık yaratmak için eğitim çalışmaları planladık ve uyguluyoruz. İki tarafın katıldığı ortak akıl toplantıları gerçekleştiriyoruz. Öte yandan sanayicinin bilgiye/uzmana kolay ulaşmasını sağlamak için her alanda koordinatörler belirledik. Bu arada, Teknopark kurulması için kampus içinde arsa tahsisi yaptık. Göreve geldikten sonraki 2-3 ay içersinde başladığımız Teknopark kurma sürecinin sonuna geldik. 2009 yılının Ağustos ayı içinde Teknopark kuruluşu yasalaşmış olacak.

Öğretim üyeliğinin ülkemizdeki bugünkü konumunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Mevcut ücretlendirme politikası öğretim üyeliğine özendirme noktasındaki olumsuz etki yaptığını biliyoruz; öğretim üyelerinin gelirleri nasıl artırılabilir?

Öğretim üyeliği, bilginin en değerli zenginlik olduğu çağımızda toplumsal statü bakımından en üst düzeyde olması gereken bir meslektir. Geliri de buna göre olmalıdır. Üniversitelere önümüzdeki 10 yılda ciddi teşvikler uygulanmalıdır. Ücretlendirme, diğer mesleklerle kıyaslanmadan imrenilen bir düzeyde olmalıdır. Bu ücretlendirmede, o daldaki ve bölgedeki ihtiyaç, eğitime katkısı, bilimsel çalışmaları, öğrenci sayıları gibi parametreler, çıktılar da ölçülerek dikkate alınmalıdır. Öğretim üyelerinin dönerden pay almaları anlamlı ve teşvik edici hale getirilmelidir. Ya da üniversitelerin şirket kurmalarına izin verilip gelir sağlama olanağı verilmelidir.

Gündemde olan "Tam Gün" konusu-

na bakışınız nedir? Sadece hekim kökenli öğretim üyeleri mevcut tasarıya göre tam gün çalışacakken hukuk, iktisat, mühendislik alanlarında kısmi statünün devam etmesi konusunda görüşlerinizi öğrenebilir miyiz?

Tam Gün Yasa Tasarısı tüm alanlardaki öğretim üyelerine uygulanacak şekilde hazırlanmıştır. Ayrımcılık yoktur. Tam gün çalışma uygulaması kökten karşı olunacak bir durum değildir. Ancak, özellikle tıp fakülteleri hastanelerinde verilen sağlık hizmetlerinin ücretlerin maliyetlerin altında kalması ve hastanelerin neredeyse tüm personel ve makine-teçhizatının döner sermaye gelirlerinden karşılanması tam günü uygulanır olmaktan çıkaracaktır. Bu koşullarda, bir iyileştirme yapılmadan uygulanırsa, tıp fakültesi hastanelerinde birkaç idealist öğretim üyesi dışında mutsuz ve kayıt dışına meyyal kişiler kalacaktır diye düşünüyorum.

"Tıp fakültesi eğitim düzeyi, tıp öğrencileri kontenjanı, tıp dışı sağlık mesleklerinin durumu, üniversite hastanesinin sistemdeki yeri ve Türk sağlık sistemine üniversitenin katkısını nasıl değerlendiriyorsunuz?"

Sorularınız çok kapsamlı. Bir söyleşide bunları derli toplu cevaplamak zor. Yine de değineyim. Tıp fakültelerinin, hatta aynı fakültenin farklı anabilim dallarının eğitim düzeylerinden bahsetmek daha doğru olur diye düşünüyorum. Eğitim düzeyi tabii ki, öncelikle uygulanan sisteme bağımlıdır. Ancak eğitim verilen bölümün teknik alt yapı ve hocalarının bilgi, deneyim ve eğitime heves düzeyleri çok daha belirleyicidir. Alınacak önlemler arasında, öğretim üyelerini eğitim ve bilimsel çalışmalar dışında odaklanmalarını asgariye indirecek koşulları oluşturmak birinci derecede önemlidir. Nasıl yapılır? Gelirlerini artırarak, ciddi ve uygulanır performansa bağlı ücretlendirmeyi gerçekleştirerek vb önlemler. Öte yandan öğretim üyesi sıkıntısı çeken fakültelere akışı sağlayacak mekanizmalar hayata geçirilmelidir. Kontenjanların rastgele artırılmasını sağlıklı bulmuyorum. Üniversite hastaneleri döner sermayeyle yaşamak zorunda bırakıldılar. Hatta hizmet ücretlerinin neredeyse maliyeti karşılayamaz hale gelmesi, üniversite hastanelerini 3. düzeyde hizmet sunan eğitim ve araştırma hastanesi olma vasıflarını aşındırmış, onları devlet hastaneleriyle rekabet etmek ve poliklinik hizmetlerini öncelemek zorunda bırakmıştır. Üniversite hastanesinin bir radyolojik tetkiki ve bir ameliyatı devlet hastanelerin göre çok daha ayrıntılı ve dolayısıyla daha maliyetli olmaktadır.

Sorularımızı cevapladığınız için SD olarak teşekkürlerimizi arz ediyoruz.